

Joanna JUSZCZYK-RYGALLO

Wczesnoszkolna edukacja medialna jako wprowadzenie do edukacji całościowej

Słowa kluczowe: media, edukacja medialna, edukacja wczesnoszkolna, edukacja całościowa, dziecko, uczeń.

Wstęp

Już w latach 90. XX wieku Waław Strykowski pisał o potrzebie kształcenia w dziedzinie posługiwania się mediami jako narzędziami pracy intelektualnej, uczenia i komunikowania się¹. Za cele edukacji w tym zakresie uznał on „szukanie pewnych podstawowych, wspólnych, potwierdzonych empirycznie mechanizmów odbioru i oddziaływania mediów”². Liczne prace tego wybitnego pedagoga utorowały drogę do ugruntowania się dziedziny pedagogiki poświęconej mediom, którą po raz pierwszy zdefiniował na początku lat 80. ubiegłego wieku Ludwik Bandura, nazywając ją pedagogiką medialną³. Na gruncie polskim różne aspekty pedagogiki medialnej podejmowane były przez wielu badaczy, wśród których najwybitniejsi to: Henryk Depta, Stanisław Dylak, Janusz Gajda, Stanisław Juszczyk, Adam Lepa, Bronisław Siemieniecki, Wojciech Skrzydlewski, Maciej Tanaś, Kazimierz Wenta. W wyniku wielostronnego podejścia ukształtowana została szeroka przestrzeń pedagogiki medialnej na styku media–wychowanie–kształcenie. Wśród wyodrębnionych działów pedagogiki medialnej ważne miejsce zajęła edukacja medialna jako przygotowanie do posługiwania się

---

¹ Zob. W. Strykowski, *Media w edukacji: Od nowych techniki nauczania do pedagogiki i edukacji medialnej*, [w:] *Media a edukacja: Kompetencje medialne społeczeństwa wiedzy*, red. W. Strykowski, W. Skrzydlewski, Poznań 1997.

² Tamże, s. 17.

³ L. Bandura, *Pedagogika medialna*, „Ruch Pedagogiczny” 1983, nr 3–4.

mediami w pracy intelektualnej. Sformułowano wiele definicji edukacji medialnej. Wciąż jednak trwają spory definicyjne o zakres i istotę tej edukacji. Funkcjonuje również definicja prezentowana przez Krajową Radę Radiofonii i Telewizji, według której edukacja medialna „to proces kształtowania i upowszechniania umiejętności świadomego i krytycznego korzystania ze środków społecznego przekazu we wszystkich grupach społecznych oraz wiekowych. Proces edukacji medialnej to działania, które powinny trwać przez całe życie, ponieważ formy i technologie przekazu ulegają zmianom, a ponadto społeczeństwo także ulega ciągłym przeobrażeniom”⁴.

Rozwój mediów cyfrowych, których nośnikiem jest Internet, nie podważa celów pedagogiki medialnej, określonych przez W. Strykowskię. Formułowane wspólnie definicje wzmacniają natomiast związki człowieka z mediami. Podstawą myślenia o mediach jest ich nowa rola, która z technologicznego przekaznika informacji przekształciła się w równoprawny podmiot procesu komunikowania. Bronisław Siemieniecki definiuje te nowe cele pedagogiki medialnej jako ukierunkowane na „[...] udzielenie odpowiedzi na fundamentalne pytania związane z funkcjonowaniem człowieka w świecie mediów oraz znalezienie sposobów poznania mechanizmów odbioru i oddziaływania mediów”⁵.

1. Wielowymiarowość edukacji medialnej

Edukacja medialna jest definiowana w szerokim obszarze społecznego funkcjonowania mediów. Podobnie szeroko określa się potrzebę kształtowania edukacji medialnej przez tradycyjne instytucje społeczne: rodzinę, szkołę, państwo, Kościół, organizacje pożytku publicznego i pozarządowe. Problem jest złożony, ponieważ media współczesne tworzą coraz bardziej hermetyczne środowisko życia człowieka, a świat (rzeczywistość) jest przez niego odczuwany i kreowany pod wpływem mediów. Tomasz Goban-Klas nazywa ten proces mediatyzacją społeczeństwa⁶. To uzależnienie całego społeczeństwa, ale również jednostki od mediów, które stale zmieniają się w kierunku coraz bardziej technologicznie skomplikowanych, a jednocześnie coraz bardziej atrakcyjnych, jest powodem kształtowania się społeczeństwa nowego typu: społeczeństwa medialnego. T. Goban-Klas charakteryzuje to społeczeństwo jego atrybutami medialnego funkcjonowania, które zapośredniczane są przez media⁷: kontakty i stosunki międzyludzkie, rzeczywistość społeczna i obieg informacji, kultura i przemysł,

⁴ *Dyrektywa medialna. Pytania i odpowiedzi*, Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji, pozyskano (29.10.2015) z: <http://www.krrit.gov.pl/dla-mediow-i-analitykow/dyrektywa-medialna/pytania-i-odpowiedzi>.

⁵ B. Siemieniecki, *Pedagogika medialna*, Warszawa 2008, s. 149.

⁶ T. Goban-Klas, *Media i komunikowanie masowe*, Warszawa 2008, s. 295.

⁷ Tamże.

gospodarka i zatrudnienie, ekonomia i rozwój społeczny. Pokazuje w ten sposób radykalną odmienność sytuacji, z którą zderza się współczesny człowiek, a która pozostaje rozmyta, nieostra i do końca nie jest zdefiniowana, bo jak określił to Jacek Pyżalski, pytań w kwestii oddziaływania mediów na współczesny świat jest ciągle więcej niż odpowiedzi⁸. Na edukacyjne konsekwencje tego uzależnienia wskazuje Janusz Morbitzer. „Żyjący bowiem w świecie nowych mediów uczeń jest przez te media silnie kształtowany, zmienia się sposób jego myślenia, postrzegania świata, interpretacja wartości i społecznego funkcjonowania. Bez dobrego rozeznania indywidualnego ucznia, jego holistycznych możliwości, potrzeb, inteligencji, intelektualnego kapitału, a nawet oczekiwań i marzeń, trudno jest uzyskać pozytywne rezultaty kształcenia”⁹.

Nowa rzeczywistość społeczna jest kreowana przez nowe media, które wyparte zostały następnie przez nowe nowe media¹⁰, a te z kolei za chwilę określone zostaną jako stare nowe media, bo utracą popularność na rzecz innych, nowszych technologii internetowych (idąc za pomysłem nazewniczym Paula Levinsona, nazwać je można nowe nowe nowe media, czy też nowe³ media). Kolejne generacje nowych mediów zmieniają sposoby uczestnictwa w komunikowaniu medialnym. Już nie komputer podłączony do Internetu, ale urządzenia mobilne: iPod, iPad, tablet i inne, które za chwilę się pojawią, umożliwiają korzystanie z nowychⁿ mediów w dowolnym miejscu i w dowolnym czasie (w dowolnym punkcie czasoprzestrzeni funkcjonowania człowieka). Nawet stratyfikacja społeczno-kulturowa użytkowników współczesnych mediów, zaproponowana w 2001 roku przez Marka Prensky’ego, czyli podział na cyfrowych tubylców i cyfrowych imigrantów, przestała mieć znaczenie, ponieważ tych ostatnich jest coraz mniej (a może już ich nie ma). Nie ma już także, wynikających z istniejącej kiedyś dychotomii, odmiennych sposobów funkcjonowania we współczesnej sieciowej i medialnej rzeczywistości. Sam Prensky, dostrzegając te zmiany, w 2009 roku zrezygnował z proponowanego podziału na rzecz jednego człowieka cyfrowego¹¹. Człowiek współczesny jest więc skazany na bycie zanurzonym w środowisku mediów cyfrowych i środowisko to jest dla niego naturalnym i takim, bez którego nie potrafi już żyć. Podstawowym obecnie narzędziem komunikacji jest smartfon, a środkiem Internet. Brak tych atrybutów oznacza wykluczenie cyfrowe, które jest równoznaczne z wykluczeniem społecznym. Istnieją też inne zagrożenia związane z użytkowaniem mediów, które polegają na nadmiernym zanurzeniu się w wirtualny świat kosztem realnej rzeczywistości. Pro-

⁸ J. Pyżalski, *Agresja elektroniczna wśród dzieci i młodzieży*, Gdańsk 2011, s. 10.

⁹ J. Morbitzer, *Medialność a sprawność edukacyjna ucznia*, Pozyskano (10.09.2015) z: http://www.ktime.up.krakow.pl/symp2012/referaty_2012_10/morbitz.pdf.

¹⁰ Zob. P. Levinson, *Nowe nowe media*, Warszawa 2010.

¹¹ Zob. M. Prensky, *H. Sapiens Digital: From Digital Immigrants and Digital Natives to Digital Wisdom*, *Innovate: Journal of Online Education*, 2009, Vol.5: Iss.3. Pozyskano (2.11.2015) z: <http://nsuworks.nova.edu/innovate/vol5/iss3/1>.

wadzić to może do odmiany psychiki, czy też kreowania nierzeczywistej rekompensaty rzeczywistych problemów¹². W przypadku dzieci dość łatwo następuje wypieranie bezpośredniego doświadczania świata przez doświadczanie świata zapośredniczonego przez media.

Wszelkie problemy, z którymi spotyka się uczeń w kontakcie z mediami, podobnie jak i same media, są nacechowane nieustanną zmiennością (płynną nowoczesnością). Z tymi zmiennymi problemami, podobnie jak z zalewem informacji i szybką utratą aktualności wielu treści, sam uczeń nie jest w stanie sobie poradzić. Potrzebuje on wsparcia w dążeniu do posługiwania się mediami w sposób krytyczny i świadomy, pomocy w nabyciu odpowiednich kompetencji, których standardy oraz warunki kształtowania, oceniania i sankcjonowania wyznacza środowisko społeczno-kulturowe. W tym kontekście szczególnego znaczenia nabiera edukacja medialna, którą należy rozumieć jako zespół działań zmierzających do wyposażenia uczącego się w kompetencje medialne, będące swoistego rodzaju metakompetencją. Pojęcie metakompetencji występuje tutaj w sensie określonym przez Czesława Nosal, jako pewna umysłowa jednostka reprezentacyjno-regulacyjna, wzbudzana i kształtowana przez zadania, problemy i wymagania kulturowej lub społecznej natury¹³. Jak pisze Janusz Morbitzer „[...] w świecie płynnej nowoczesności najważniejszą metakompetencją jest umiejętność efektywnego uczenia się, pozwalająca na nieustanne aktualizowanie swoich kompetencji, stosownie do zmieniającej się koniunktury rynkowej. Nie chodzi przy tym tylko o zestaw konkretnych umiejętności, ale o takie przygotowanie merytoryczne i duchowe, chęć i gotowość do uczenia się, które staną się stylem życia właściwym dla epoki cyfrowej”¹⁴. W perspektywie edukacji medialnej jest to wychowanie do korzystania z mediów, czyli kształcenie umiejętności i postaw względem mediów. Teoretyk mediów John Culkin za najważniejszy element kształcenia medialnego uznał nabywanie umiejętności komunikowania: słuchanie, pisanie, patrzenie. Uważał on, że edukacja ta potrzebuje nowej koncepcji piśmienności, obejmującej również języki medialne, których trzeba uczyć jak czytania i pisania¹⁵. W podobnym duchu wypowiada się Stanisław Dylak, który za cel edukacji medialnej uznaje działania zmierzające do medialnej inkulturacji poprzez kształtowanie kompetencji uczniów w zakresie posługiwania się językiem mediów, które musi odbywać się przy użyciu mediów¹⁶. Maria

¹² Zob. *Wirtual. Czy nowy wspaniały świat?*, red. K. Korab, Warszawa 2010.

¹³ C. Nosal, *Psychologia kompetencji w dobie nowej technologii informacyjnej*, [w:] *Kompetencje medialne społeczeństwa wiedzy*, red. W. Strykowski, W. Skrzydlewski, Poznań 2004, s. 22.

¹⁴ J. Morbitzer, *Refleksje pedagogiczne na temat intelektualnej kondycji cyfrowych tubylców*, „Psychologia Wychowawcza” 2014, nr 5, s. 118.

¹⁵ P. Drzewiecki, *Media Aktywni. Dlaczego i jak uczyć edukacji medialnej*, Otwock – Warszawa 2010, s. 13.

¹⁶ Zob. S. Dylak, *Edukacja medialna w szkole. O mediach, przez media, dla mediów*, [w:] *Media a edukacja: Kompetencje medialne społeczeństwa wiedzy*, red. W. Strykowski, W. Skrzydlewski, Poznań 1997.

Kaniewska i Waław Strykowski również używają pojęcia „medialna piśmienność” jako kompetencji medialnej polegającej na racjonalnym posługiwaniu się językiem mediów¹⁷. Oprócz tej kompetencji – umiejętności posługiwania się mediami – wyznaczającej główny cel edukacji medialnej, Waław Strykowski dodaje drugą – przygotowanie do odbioru mediów¹⁸, a Bronisław Siemieniecki trzecią – nauczanie o mediach¹⁹. Agnieszka Ogonowska wyraźnie podkreśla istotność edukacji medialnej w tych trzech obszarach. Jak pisze: „[...] należy brać pod uwagę wszystkie trzy wymienione obszary działań, co jest tym bardziej uzasadnione, iż użytkownik mediów występuje najczęściej w roli odbiorcy, producenta lub prosumenta i decydenta medialnego”²⁰. Jednak połączenie tych trzech wymiarów edukacji medialnej, w zależności od zakresu, w jakim jest realizowana, nie zawsze jest równo zbilansowane. W edukacji wczesnoszkolnej, na przykład, największy nacisk należy kierować na wychowanie medialne.

2. Uwarunkowania wczesnoszkolnej edukacji medialnej

Współcześnie charakteryzuje się edukację medialną nie jako wiedzę o mediach, ale jako umiejętność mądrego korzystania z mediów, użycia ich jako narzędzi służących do poznawania prawdy o świecie i o sobie. Edukacja medialna jest zatem instrumentem społecznego, kulturowego i ekonomicznego rozwoju. W edukacji wczesnoszkolnej media są wszechstronnym narzędziem tworzenia przestrzeni edukacyjnej dla dzieci i mogą pełnić w niej różnorodne funkcje. W literaturze przedmiotu wymienia się sześć funkcji mediów, poprzez które oddziałują one na dzieci²¹:

1. Funkcja poznawczo-twórcza, jeżeli dziecko za pomocą przekazu medialnego rozwiązuje sytuacje problemowe.
2. Funkcja motywująco-aktywizująca, jeżeli posługiwanie się medium wyzwala aktywność w zaspokajaniu swoich zainteresowań.
3. Funkcja ćwiczeniowa, jeżeli medium umożliwia samodzielne wykonanie zadań i ćwiczeń utrwalających wiadomości i umiejętności.
4. Funkcja kontrolna, jeżeli podczas pracy z medium dziecko poddawane jest kontroli stanu wiedzy i umiejętności.

¹⁷ M. Kaniewska, W. Strykowski, *Rola edukacji medialnej w społeczeństwie demokratycznym*, „Edukacja Medialna” 2000, nr 4, s. 26.

¹⁸ W. Strykowski, *Potrzeba i program edukacji medialnej*, [w:] *Nowoczesna technika w kulturze – nauce – oświacie*, red. W. Strykowski, A. Zajac, Tarnów 1995, s. 28.

¹⁹ B. Siemieniecki, *Przedmiot i zadania mediów w edukacji*, [w:] *Pedagogika medialna*, t. 1, red. B. Siemieniecki, Warszawa 2008, s. 140.

²⁰ A. Ogonowska, *Współczesna edukacja medialna: teoria i rzeczywistość*, Kraków 2013, s. 31.

²¹ A. Hassa, *Komputer jako środek dydaktyczny w edukacji wczesnoszkolnej*, „Komputer w Szkole” 1998, nr 1, s. 89.

5. Funkcja wychowawcza, jeżeli medium stwarza warunki oddziaływania na osobowość dziecka.
6. Funkcja terapeutyczna, jeżeli medium umożliwia redukcję zaburzeń rozwojowych.

Szczególną rolę odgrywają tutaj nowe media, co wiąże się z systematycznym obniżaniem się wieku internetowej inicjacji dzieci. W wielu przypadkach dzieci już w wieku 1–3 lat potrafią swobodnie posługiwać się nowoczesnymi urządzeniami cyfrowymi. Tak wczesny kontakt z mediami internetowymi ma duży wpływ na kształtowanie się osobowości najmłodszych. Głównym zajęciem współczesnego pokolenia dzieci jest więc codzienna aktywność medialna. Najbardziej aktywną w tym zakresie grupą użytkowników mediów są dzieci w wieku od 3 do 12 lat, a więc w wieku, w którym najsilniej rozwija się osobowość młodego człowieka. Nawet małe dzieci świetnie posługują się technologią cyfrową, potrafią obsługiwać komputery, tablety, smartfony i inne urządzenia, ale zupełnie nie radzą sobie ze zrozumieniem natury mediów i nie potrafią interpretować przekazów medialnych.

Dzieci mają oczywiście naturalną potrzebę komunikowania się z innymi, a także chęć posiadania informacji i wiedzy. Środowisko medialne jest dla nich istotnym środowiskiem codziennego funkcjonowania i aktywności. Wczesne dzieciństwo jest coraz bardziej medialne, przy czym przekształca się obecnie z telewizyjnego na internetowe. W wieku szkolnym podłączenie do sieci staje się już warunkiem prawidłowego funkcjonowania uczniów. Jak napisano w deklaracji tożsamości współczesnych dzieci pt. *Manifest dzieci sieci*: „Sieć nie jest dla nas czymś zewnętrznym wobec rzeczywistości, ale jej elementem. My nie korzystamy z sieci, my w niej i z nią żyjemy”²².

Niezbędna staje się zatem troska o nabywanie kompetencji medialnych przez dzieci, począwszy od tych najmłodszych, które powinny być objęte procesem preedukacji medialnej w środowisku rodzinnym. Jest to nowe wyzwanie i zadanie dla rodziców, ponieważ sposób, w jaki dorośli wykorzystują na co dzień media, ma szczególne znaczenie dla kształtowania umiejętności medialnych ich dzieci. Małe dziecko „[...] żyje i wzrasta w kulturze audiowizualnej, w której ikonosfera – sfera obrazu – zdominowała logosferę – sferę słowa. Podczas gdy tekst pobudza procesy myślowe, obraz oddziałuje głównie na emocje”²³. Dlatego też w pierwszych latach edukacji medialnej rodzice powinni dbać o kształtowanie nawyków czytelniczych u najmłodszych. Na konieczność uczenia dzieci czytania wirtualnych środków przekazu w taki sam sposób, jak uczy się je czytać książki, zwracają uwagę Nessia Laniado i Gianfilippo Pietra²⁴. Pomagając dzieciom w odbiorze tekstów medialnych, należy przy tym wspomagać je w samo-

²² Zob. *Manifest dzieci sieci*. Pozyskano (15.10.2015) z: <http://www.sdp.pl/manifest-dzieci-sieci-przeglad-mediow-polityka>.

²³ J. Morbitzer, *Refleksje pedagogiczne...*, s. 121.

²⁴ N. Laniado, G. Pietra, *Gry komputerowe, Internet i telewizja*, Kraków 2006, s. 31.

dzielnym poszukiwaniu sensu, tak aby przyswoiły sobie potrzebę nadawania znaczenia rzeczom, które widzą i robią²⁵. Budowanie środowiska słowa w otoczeniu rodzinnym dziecka, uwrażliwienie na słowo, czyli wychowanie do logosfery, jest według Adama Lepy najważniejsze w rodzinnej edukacji medialnej²⁶. Zorganizowanie odpowiedniego rodzinnego środowiska funkcjonowania mediów, jak określa to A. Lepa – zorganizowanie mediosfery – „[...] wyraża się tym, że jej składniki są dostrzegane przez rodziców i celowo wykorzystywane w procesie wychowania do mediów. Wymaga to podstawowej znajomości mediosfery jako środowiska i mechanizmów jej funkcjonowania”²⁷. Oznacza to, że również rodzice powinni być edukowani medialnie tak, aby byli przygotowani na krytyczną ocenę wpływów ze strony mediosfery, potrafili krytycznie oceniać te wpływy i korygować je, tak aby eliminować niekorzystne zjawiska mogące zagrozić jej prawidłowemu funkcjonowaniu²⁸.

Kontakt dziecka w wieku przedszkolnym i szkolnym z mediami odbywa się przede wszystkim poza instytucjami oświatowymi. Jednak to szkoła (przedszkole) musi przejąć na siebie główny trud edukacji medialnej. Na taką potrzebę zwraca uwagę Agnieszka Ogonowska, która pisze: „Media jako istotny element środowiska życia młodego pokolenia nie mogą zostać pominięte w dydaktyce przedmiotowej, ponieważ młodzież przyzwyczajona do nowych (dialogicznych, interaktywnych) form komunikacji i zdobywania wiedzy odrzuca anachroniczne formy jej przekazywania, oparte choćby na komunikacji jednostronnej”²⁹.

Edukacja medialna w instytucjach oświatowych jest realizowana dwutorowo. Z jednej strony uwzględniane są różne aspekty wychowania medialnego, z drugiej zaś realizowany jest proces kształcenia medialnego³⁰. Zatem edukacja medialna nie może być kursem wykorzystania nowoczesnych pomocy dydaktycznych w szkole (nawet tych bardzo atrakcyjnych dla uczniów), co jest częstą praktyką szkolną, ale ma kształcić świadomego odbiorcę mediów. Piotr Drzewiecki opisuje go jako: „aktywnego (poszukującego prawdy o świecie), selektywnego (potrafiącego wybierać) i krytycznego (niedowierzającego i sprawdzającego wiarygodność przekazu w różnych źródłach)”³¹. W tym kontekście korzystne jest umiejscowienie edukacji medialnej w obrębie treści różnych przedmiotów wchodzących w skład procesu kształcenia, bowiem umożliwia uświadomienie odbiorcy mediów jego roli w komunikacji społecznej. Takie rozwiązanie jest przyjęte w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej w sprawie pod-

²⁵ Tamże, s. 52.

²⁶ Zob. A. Lepa, *Funkcja logosfery w wychowaniu do mediów*, Łódź 2006.

²⁷ A. Lepa, *Pedagogia mediosfery*, „Pedagogia Christiana” 2012, nr 2/30, s. 221.

²⁸ Tamże.

²⁹ A. Ogonowska, *Współczesna edukacja medialna...*, s. 240

³⁰ Zob. W. Strykowski, *Kształcenie wspomaganie mediami a edukacja medialna*, [w:] *Współczesna technologia informacyjna i edukacja medialna*, red. T. Lewowicki, B. Siemieniecki, Toruń 2008.

³¹ P. Drzewiecki, *Media Aktywni...*, s. 6.

stawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego³², gdzie nie wyodrębniono osobnego przedmiotu z zakresu edukacji medialnej. Edukacja medialna nie funkcjonuje więc jako szkolny przedmiot ogólnego kształcenia, jednak rozporządzenie MEN wskazuje, że jest możliwe prowadzenie kształcenia w tym zakresie niejako przy okazji realizacji treści programowych różnych przedmiotów, prowadzących do osiągnięcia wyznaczonych celów nauczania wczesnoszkolnego. Jednak trudność w tym zakresie polega na tym, że większość celów kształcenia, i to na wszystkich etapach edukacyjnych, nie wskazuje wprost na potrzebę realizowania edukacji medialnej i wyposażenia uczniów w kompetencje medialne. Sygnalizowana jest jednocześnie konieczność wykorzystywania technologii informacyjno-komunikacyjnych w procesie kształcenia dzieci. Podstawa programowa wytycza zakres pracy nauczycieli, lecz, jak pisze Grzegorz D. Stunża w aneksie do raportu *Cyfrowa przyszłość*, „jest tak skonstruowana, że w wielu miejscach dość ogólnie wskazuje konieczność korzystania z mediów lub zachęca do refleksji na temat korzystania z technologii, zostawiając nauczycielom możliwość nie tylko dość swobodnej interpretacji zaleceń, ale również podjęcia samodzielnej decyzji co do ewentualnego zakresu skorzystania z wytycznych zawartych w podstawie programowej”³³. Nauczyciele mogą więc bagatelizować wskazania podstawy programowej, a jej zalecenia realizować jedynie w minimalnym zakresie, lub całkowicie je lekceważyć i pomijać. Przyczyny tego stanu rzeczy powodowane są także czynnikami psychologicznymi, tzn. głównie niechęcią nauczycieli. Dlatego takie umiejscowienie edukacji medialnej wywołuje krytykę przyjętego rozwiązania. Pojawiają się różne, nowe propozycje rewitalizacji edukacji medialnej poprzez włączenie jej w przestrzeń programową różnych przedmiotów: plastyki, edukacji technicznej, historii, języka ojczystego, bibliotekoznawstwa, wiedzy o kulturze, wiedzy o społeczeństwie, technologii informacyjnej, lub też propozycje tworzenia nowych przedmiotów, jak na przykład zaproponowany przez Marka Sokołowskiego przedmiot o nazwie antropologia komunikacji³⁴. W obecnym kształcie edukacji formalnej koncepcje te są trudne do zaakceptowania i zrealizowania. Jedynie koncepcja połączenia edukacji medialnej z informacyjną znajduje poparcie wielu badaczy mediów, m.in. Stanisława Juszczyka, Mariusza Kąkolewskiego, Janusza Morbitzera, Bronisława Siemienieckiego, Wacława Strykowskiego, Macieja Sysły.

³² *Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 maja 2014 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół*, Dz.U. 2014, poz. 803.

³³ G.D. Stunża, *Edukacja medialna w podstawie programowej*, [w:] *Cyfrowa przyszłość. Edukacja medialna i informacyjna – raport otwarcia. Aneks*, red. J. Lipszyc, Warszawa 2012, s. 3, pozyskano (02.11.2015) z: <https://nowoczesnapolska.org.pl/wp-content/uploads/2012/01/Cyfrowa-Przysz%C5%82o%C5%9B%C4%87-aneks-14.pdf>.

³⁴ M. Sokołowski, *Edukacja medialna. Nowa generacja pytań i obszarów badawczych*, Olsztyn 2004, s. 9.

3. Podsumowanie – całożyciowa edukacja medialna

Współczesny człowiek musi sprawnie poruszać się w świecie mediów. Wyposażenie go w odpowiednie kompetencje staje się koniecznością naszych czasów. Bez nich staje się on niepełnosprawnym uczestnikiem codziennego życia, niemożliwe staje się załatwienie nawet drobnych spraw (e-usług) bez dostępu do Internetu oraz bez podstawowych umiejętności w posługiwaniu się mediami cyfrowymi³⁵. W kontekście tych problemów istotna zatem jest potrzeba całożyciowej edukacji medialnej, której nawyki rozwijane są głównie w okresie wczesnoszkolnym, a pogłębiane w późniejszych okresach edukacji, kiedy to kształtowane są osobiste kompetencje medialne każdego człowieka. Jednocześnie edukacja medialna stwarza nowe szanse edukacyjne polegające na wdrożeniu do samokształcenia. Do takiego stanu rzeczy przyczynia się sytuacja społeczna, w której zatarty został podział życia na okres edukacji i okres aktywności społeczno-zawodowej. „Wiele osób starszych, które nie korzystają z Internetu, po prostu nie wie, czemu korzystanie z sieci miałyby służyć, ani w jaki sposób mogłyby wykorzystać Internet do zaspokajania różnego rodzaju potrzeb czy rozwiązywania problemów. Osoby te często mają wiele negatywnych przekonań na temat Internetu i negatywnych skutków jego użytkowania, takich na przykład jak to, że Internet nie jest przeznaczony dla ludzi w ich wieku i że niewiele z tego, co sieć oferuje, koresponduje z ich zainteresowaniami”³⁶. Celem całożyciowego kształcenia medialnego jest potrzeba ciągłego rozwoju zdolności, osobowości i aktywności poznawczej. W ten sposób zapobiega się tendencji do stopniowego wycofywania się z aktywności życiowej i społecznej osób dorosłych, co nie zawsze jest spowodowane pogarszającą się kondycją psychofizyczną, a częściej przejawia się w zjawisku wykluczenia cyfrowego tej grupy. Całożyciowa edukacja medialna, do której przygotowywany jest uczeń w okresie wczesnoszkolnej edukacji medialnej, jest szansą na uniknięcie bariery kompetencyjnej, która jest główną przyczyną cyfrowego wykluczenia w wieku dorosłym.

Bibliografia

- Bandura L., *Pedagogika medialna*, „Ruch Pedagogiczny” 1983, nr 3–4.
Drzewiecki P., *Media Aktywni. Dlaczego i jak uczyć edukacji medialnej*, Otwock – Warszawa 2010, pozyskano (02.11.2015) z: <http://presscafe.eu/images/MediaAktywni.pdf>
Dylak S., *Edukacja medialna w szkole. O mediach, przez media, dla mediów*, [w:] *Media a edukacja: Kompetencje medialne społeczeństwa wiedzy*, red. W. Strykowski, W. Skrzydlewski, Poznań 1997.

³⁵ Zob. Ł. Tomczyk, *Seniorzy w świecie nowych mediów*, „E-mentor” 2010, nr 4.

³⁶ B. Szmigielska, A. Bąk, M. Hołda, *Seniorzy jako użytkownicy Internetu*, „Nauka” 2012, nr 2, s. 143.

- Dyrektywa medialna. Pytania i odpowiedzi*, Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji, pozyskano (29.10.2015) z: <http://www.krrit.gov.pl/dla-mediow-i-analitikow/dyrektywa-medialna/pytania-i-odpowiedzi/>.
- Goban-Klas T., *Media i komunikowanie masowe*, Warszawa 2008.
- Hassa A., *Komputer jako środek dydaktyczny w edukacji wczesnoszkolnej*, „Komputer w Szkole” 1998, nr 1.
- Kaniewska M., Strykowski W., *Rola edukacji medialnej w społeczeństwie demokratycznym*, „Edukacja Medialna” 2000, nr 4.
- Laniado N., Pietra G., *Gry komputerowe, Internet i telewizja*, Kraków 2006.
- Lepa A., *Funkcja logosfery w wychowaniu do mediów*, Łódź 2006.
- Lepa A., *Pedagogia mediosfery*, „Pedagogia Christiana” 2012, nr 2/30.
- Levinson P., *Nowe nowe media*, Warszawa 2010.
- Manifest dzieci sieci*, pozyskano (15.10.2015) z: <http://www.sdp.pl/manifest-dzieci-sieci-przeglad-mediow-polityka>.
- Morbitzer J., *Refleksje pedagogiczne na temat intelektualnej kondycji cyfrowych tubylców*, „Psychologia Wychowawcza” 2014, nr 5.
- Morbitzer J., *Medialność a sprawność edukacyjna ucznia*, pozyskano (10.09.2015) z: http://www.ktime.up.krakow.pl/symp2012/referaty_2012_10/morbitz.pdf.
- Nosal C., *Psychologia kompetencji w dobie nowej technologii informacyjnej*, [w:] *Media a edukacja: Kompetencje medialne społeczeństwa wiedzy*, red. W. Strykowski, W. Skrzydlewski, Poznań 2004.
- Ogonowska A., *Współczesna edukacja medialna: teoria i rzeczywistość*, Kraków 2013.
- Prensky M., *H. Sapiens Digital: From Digital Immigrants and Digital Natives to Digital Wisdom*, „Innovate: Journal of Online Education” 2009, Vol. 5: Iss. 3, pozyskano (2.11.2015) z: <http://nsuworks.nova.edu/innovate/vol5/iss3/1>.
- Pyżalski J., *Agresja elektroniczna wśród dzieci i młodzieży*, Gdańsk 2011.
- Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 maja 2014 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół*, Dz.U. z 2014 r., poz. 803, pozyskano (30.09.2015) z: <http://dokumenty.rcl.gov.pl/DU/rok/2014/pozycja/803>.
- Siemieniecki B., *Przedmiot i zadania mediów w edukacji*, [w:] *Pedagogika medialna*, t. 1, red. B. Siemieniecki, Warszawa 2008.
- Siemieniecki B., *Pedagogika medialna*, t. 1 i 2, Warszawa 2008..
- Strykowski W., *Potrzeba i program edukacji medialnej*, [w:] *Nowoczesna technika w kulturze – nauce – oświacie*, red. W. Strykowski, A. Zając, Tarnów 1995.
- Strykowski W., *Media w edukacji: Od nowych techniki nauczania do pedagogiki i edukacji medialnej*, [w:] *Media a edukacja: Kompetencje medialne społeczeństwa wiedzy*, red. W. Strykowski, W. Skrzydlewski, Poznań 1997.
- Strykowski W., *Kształcenie wspomagane mediami a edukacja medialna*, [w:] *Współczesna technologia informacyjna i edukacja medialna*, red. T. Lewowicki, B. Siemieniecki, Toruń 2008.

- Stunża G.D., *Edukacja medialna w podstawie programowej*, [w:] *Cyfrowa przyszłość. Edukacja medialna i informacyjna – raport otwarcia. Aneks*, red. J. Lipszyc Warszawa 2012, s. 3, pozyskano (2.11.2015) z: <https://nowoczesna.polska.org.pl/wp-content/uploads/2012/01/Cyfrowa-Przysz%C5%82o%C5%9B%C4%87-aneks-14.pdf>.
- Szmigielska B., Bąk A., Hołda M., *Seniorzy jako użytkownicy Internetu*, „Nauka” 2012, nr 2.
- Tomczyk Ł., *Seniorzy w świecie nowych mediów*, „E-mentor” 2010, nr 4(36). *Wirtual. Czy nowy wspaniały świat?*, red. K. Korab, Warszawa 2010.

Summary

Early School Media Education as an Introduction to Life-long Learning

Children's experience of world is more and more mediated by media, in particular by a new medium which is Internet. It results from the fact that Internet is available at any time and at any place and offers children interesting and inspiring forms of conveying information. Moreover, nowadays children perceive media as totally natural environment. Consequently, experiencing reality via media (Internet) replaces direct experience. Therefore, it is necessary to prepare children just at early school age for conscientious and critical reception of Internet content and make them aware of possible threats. These tasks are realized by media education, which was developed at the end of 20th century and currently it needs reviving. This article describes various concepts of media education and its role in developing media competence of pupils. It presents determinants of early-school media education that, preparing children to participate in media culture, should constitute the foundation of self-learning process in the life-long learning perspective.

Keywords: media, media education, early-school education, life-long learning, child, pupil.